

T A R İ H VESİKALARI

Sayı: 12

Nisan 1943

Cilt: II

NİZAM-I CEDİD'E DAİR LÂYİHALAR

[C. II. Sayı : 11, sahife : 351 den devam]

verilip ocak mahlûlâtı kifayet etmediği halde müceddeden verile ve sağır ve kabîr iki yüz pare topun kebîrine yüzer ve sağırine ellişer neferden on beş bin nefer topçu aled-devam mevcut bulunup ve neferat topa mensup olmağın yani kaliyonlara isim tesmiye olunduğu gibi toplara dahi birer isim tesmiye ve topların üzerine tahrir olunup filan top gelsün denilse yüzer yahut elli nefer topçusu dahi maan gelmek tabiatı saniye gibi ve maaz-Allâhu tealâ bir mahalda bir top kalmak lâzım gelür ise yüz mü elli mi neferatı ocaktan tard ve yevmiyeleri dahi derakap hazînemande olunup ve bir ocağa ve daireye kabul olunmayıp halk beyninde rusvay ve bednam kılınalar ve bir mahalde memur kıldıklarında topkeşan camelere ve beygirleri kendülerine teslim olunur hitam-i hizmette ahz olunarak helâk ve telef olan hayvanatı Topcubaşı Ağa mahsus edüp yerine başka hayvan verile ve taşralarda olan sur'atçı neferatının faidesi müşahede olunmayıp ve muhdes olmakla külliyyen refoluna

Topçu nizamına dair halâ Muhasebe-i Evvel Hacı İbrahim Efendinin lâyihasıdır.

Seferde fenn i âteş-bazîde işe yarıyacak ve düşmana mukabele edecek erbab-ı harpten üstad topçu neferatının tekessürü lâzimedden olmağla senede bir defa kisveleri ve yevmiye ve tayinatları mîrîden verilerek top ustaları yüz yirmişer ve neferatı altmışar akçe ile rağbet edenlerden müceddeden irade buyrulduğu mikdar topçu tahriri ve aled-devam talim ve taallüm ile kesb-i maharet eylemeleri lâzimedden olup lâkin mîriye küllî masarif olmamak için bu dahi topçu ocağında hatıra gelen tasarrufat ile mübaşeret olunmak kabil olduğu surette bil-müzakere nizamına hakîmane tedbir ile şürû' olunmak muktazidir.

Topçu nizamına dair sabıka Defterdar-ı Rikâb-ı hümayun Osman Efendinin lâyihasıdır.

Cümleden ziyade topçu ocağına mütefennin top ustası olarak lâakal bir iki bin neferin vücudu derece-i vücupta olmağla ömründe top değil tüfenk atmayı bilmez ve tophane semtine geçmemiş, sefer görmemiş başı kavuklu etbâ' ve esnaf makulesinden olan topçu yevmiyeleri alınıp işe yarar ve her biri bir kale değer yiğitlere kimine terakki, kimine müceddeden olarak Topcubaşı Ağa marifetiyle verilip amma kime verdiği bilinmek için o makule yiğitleri bin-nefs huzur-ı Sadr-ı Âliye ihraç ve ilâm ve herbâr top talimiyle kesb-i maharetlerine ikdâm olun-

mak ve topçubaşılar dahi idarelerine kadir-i sahib-i nüfuz ve seçi ve mütediyyin âdem olup mademki bir hiyaneti zâhir olmaya az vakitte azlolunmayıp devam ve istikrarı lâzımdır.

Cebeci ve topçu ve arabacı ocaklarına dair Tezkire-i Evvel Firdevsî Efen-dinin lâyhasıdır.

Cebeci ve topçu ocaklarının neferatı metris bekler makuleden olmadığı bedidârdır ve sefer vukuunda sagîr ve kebîr istishabı muktazi olan topa her topun mühimmatını idareye kâfi neferat ve kezalik hîn-i muharebede her topu atmaya ve kullanmaya vâfi neferat ve kezalik her topun arabalarını görmek ve matlûp olan mahalle isal eylemek ve gerek toplarının edevatı ve gerek mühimmatından bir şey hîn-i iktizada noksan olmamak üzere ve hîn-i muharebede gerek topçu ve gerek arabacı ve cebeci topları ve mühimmat ve edevatı bırakmamak ve bir kusur ve tekâsül etmemek ve eder ise cürüm ve kabahatlerine göre tedip olunmak şartıyla bazı kurâ ve bilâddan yarar kefilleriyle tertip olunup meselâ bir topun idaresi behemehâl on âdeme muhtaç olmağla buyura Orduda ve hasb-el-iktiza etrafta bulunan sersakerâna irsal olunmak üzere ne mikdar topun vücudu lâzım ise Anadolu ve Rumelide vâki bazı kurâ ve bilâddan şürot-ı meşruha üzere herkes ile ihtilât etmemiş ve yüzü gözü açılmamış mikdar-i kifaye topçu neferatı tertip olunup kezalik cephanе mühimmatı ve arabalarını ve anın edevatını idare edecek mikdarı cebeci ve arabacı dahi bu vechile bazı kurâ ve bilâddan yarar kefilleriyle tertip olunarak behemehâl bu üç ocağın neferatının kendülere kâfi ve vâfi âhar kâr ve kisbe muhtaç tayinat ve kisve ve sair muhtaç oldukları malzeme canib-i mîrîden verilmek üzere tanzim olunduğu surette avn-i Hakla düşmana galebe suretleri memûl olur Zira kefare ile vuku bulan maharebe bil-müşahede cümlelerin malûmu olduğu üzere toptan ibaret olup şecaatın her ne mikdar harp ve cenkte lüzumu derkâr ise dahi top ve âteş-bazlık oyunu şecaate gelmemekle bu suretde galebe esbabını Cenab-ı Hak icat eder.

Topçu ve sür'atçi nizama dair Kethüday-ı Rikâb-ı sabık Rasih Efendinin mukaddemesidir.

Kesret üzere topçu neferatına Devlet-i Aliyyenin eşedd-i ihtiyacı derkâr ve bunların fenn-i top-endazîde kesb-i maharet ve kemal eylemeleri ehem ve elzem idüğü bedidâr olup anların zabitanı taht-i rabıtaya girip ecnebi ve ocaklarında yemeklik namiyle olan külliyyetlü esami nez' olunup ziyade yevmiye ile müceddeden neferat tahrir ve tertip olunmağa muhtaçtır zira bu ocağın mukaddemâ esamisinin dört bölükte iki bölüğü yemeklik namiyle zabitan-ı Ocakta ve bir bölüğü kapulu tâbir eyledikleri çukadar ve iç ağası ve sair ecnebi yedlerinde ve bir bölüğünün nısfı âmel-mande ve ihtiyarandır. Ve fakat topçu dedikleri neferattan idüğü bu kulları fil-asıl topçular kâtibi ve ba'dehu iki sene sür'atçi nazırı olduğum evanda re'y-el-ayn meşhudum olan tayinattandır. Hattâ sür'atçıyan neferatının dahi adem-i nizamlarına bais

olan keyfiyatın biri dahi budur ki bunların yani topçu ocağının hizmetleri çoktur ezcümle kollarında nefer olmadığından ve yahut tophane meydanında bir mahalle top nakli lâzım geldikte atik topçu neferatı olmamakla mecmu hizmetlerine sür'atçı neferatını sürerler ve sür'atçı kışlalarına mürettep olan nan ve goşt tayinatını zabitan ekledip neferatı aç gezdirirler eğerçi sür'atçı neferatının yevmiyeleri on beşer yirmişer akça olup lâkin mukabelesinde dahi bu tadat olunan mihnat derkâr olmağla heveskâri bulunmuyor ve topçu ocağına rapt olunduğundan naşi süratçıden fevt olmuşların ve firar etmişlerin yerlerine ocaklusu marifetleriyle bulunan kimesneleri nazırı olan kimesne eğerçi tahrir eder amma heveskâri bulunmadığından naşi ocaklunun tedarik ile tahrir ettirdikleri neferatın ekserisi serrak, bir mahalle sığmaz ve bir tarikte kabul olunmaz kıbtî ve ne idüğü bilinmez eşhas makulesi olmağla bir mahal tedarik ve yahut bir şey serfka edinciye dek karar etmeleriyle bu suretle bunların devamı ve talim ve tekessürü mümkün olmak muhaldir bu fakirin vakt-i memuriyetimde topçu ve yeniçeri olarak üç bin nefere karip sür'atçı esamisi var idi ve taşralarda ve dahi bazı mahallerde mürettep yerlu sür'atçisi mukayyed idi. İstima olduğuna göre işbu seferde bir yararlık edemediklerinden bu kadar masarif ve zahmet ve ihtimam havaya münkalip oldu.

Mukaddeme-i mezkûrenin nizamına dair Rasih Efendinin lâyiha-i hatırdır.

Neferat-ı merkumenin nizamlarına dair hatıra gelen şu vecihledir ki bunların adedi nısfı miktarı ve yevmiyeleri iki kat olsa ve bunlara yüzer nefer birer alâmet ve nam ile orta tahsis olunsa ve her bir odaya birer zabıt tayin ve cümlesine ağa nasbolunup fakat zabıt tayini ve yol ve erkân icrası topçu ocağına mülhak olsa maada cemî' hususları gerek nefer tedariki ve gerek imâli ve sür'at talimi ve mevaciplerinin itası sür'at ağası ve sür'at nazırı marifetleriyle rüyet ve her bir ortaya onar top tahsis olunsa ve tahsis olunan toplara ol ortanın alâmeti top ve memhurlarına dahi kezalik ol ortanın alâmeti tahrir olunsa ve her bir ortanın yoldaşı münavebe vechile ellişer ellişer birer sene büytuet ettirilip ve bir mahalle tayin olunmak lâzımgeldikte ortada olan on topu cemî' edevatiyle alıp ol mahalle azimet ve vakt-i seferde muharebe olunan yere tayin olunmak iktiza ettikte avn-i samedaniyle fevz ü nüsrat zuhurunda fakat ol mahalde bulunan topun neferatına ziyade terakki yani on on beş akça terakki verilmesi meşrut olmak ve bu vechile nusrette bulunanların yevmiyeleri yüz yirmi akçaya değin reside olmak mukarrer olması ve bu neferattan birisi âhar dirlikte olmamak ve herkesin rıza ve kabul edeceği bir de heyet muhtas olsa bu zümre taht-i rabıtaya girmek ve heveskâri çok bulunmak sureti mümkün olunabiliyor zannolunur. Bu suretle rabıta verildikten sonra bun-

lardan birer ortacı top ve neferatiyle serhaddat-ı hakaniyeden birer kaleye ve Rumeli ve Anadolu valileri yanlarına alâ tarîk Ağa diye iktîzasına göre altışar ay yahut birer sene ikamet eylemek üzere tayin ve irsal olunmak ve vardıkları mahallarde bulunan vüzera bunlara tayinat ita ve haftada bir veyahut iki def'a talim-i sür'at ettirilerek isim ve resimleriyle haftada yoklanmak ve fevt olmuşları oldukta ol mahalde bulunup heveskârı olanlardan birine tayin ve tahrîr ve atîkin memhurun Dersaadet'e ledel-irsal yerine müceddeden memhur talep ve tahsil ve ol cedit nefere ita ettirmek ve hîn-i yoklamada mevcut bulunmayı taharri edip firar etmiş var ise etrafa buyuruldu neşriyle adam tayin ve buldurup tedibine müsaraat olunmak ve içlerinden şayeste-i iltifat olanlara inayet ve ikram olunmak ve memur-ı ikamet olanların vakt-i muayyeni tekmil oldukta yerine Asitane'de olan ortanın biri neferatiyle ol mahalle memur olup ol mahaldeki atik orta kezalik top ve neferatiyle Asitane'de olan kışlasına gelip bir sene yahut daha ziyade müddet kışlalarında ikamet ve yine talime mübaderet etse hem bedeviyete alışır ve hem daima rabita tahtında olmuş olur.

Topçu ve sür'atçi nizamına dairdir.

Merhum Halil Paşa'nın icat eylediği süratçıyan ocağının tanzim ve tekmili ve topçu ocağının dahi hizmeti girân olmağla yine zabitanı marifetiyle yevmiyeleri hizmetlerine göre tertip olunması ve yeniçeri ortalarının her bir bölüğüne ikişer yahut üçer adet levazımıyle sür'at topları teslim ve her bir topa onar nefer sür'atçi ol ortadan tayini birle mukabele-i düşmanda ol ortanın zabitanı sür'at toplarını imale muavenet eylemek hususu mevali-i izamdan Hayrullah Efendi lâyihasında ve mukabele-i düşman için esliha ve alât-ı garîbe ihtiraiyle topçular ve sür'atçiler peyderpey talim ve taallüm ettirilmek Deli Efendi Zade Hazretleri lâyihasında ve tophane ocağına tertip ve tayini irade olunan neferat-ı cedidenin haftada iki gün talim ile kesb-i meharet edenlere terakki ve atayı ile teşvik olunması Salih Zade Efendi Hazretleri lâyihasında masturdur.

Sipah ve Silâhdar ve bölügât-ı erbaa ocakları nizamına dair Çavuşbaşı Efendi'nin lâyihasıdır.

Bunların ocakları süvari ocağı olup otuz bine karip esamileri var iken sefer vukuunda iki üç bin âdem çıkarmazlar atlar dahi Asitane'den olmayıp Sivas ve Tokat vesair birkaç yerdendir halleri böyle iken bir seferde dünya kadar terakki alurlar ve bu kadar serdengeçti ruûsu verilür yine mahvolur bunların nizamlarında suubet olmayıp kibel-i pa-dîşahiden bu ocaklar sair askerîden hali bir mahalle tayin olunur ve İstanbul'da ve taşralarda olan neferatları dört aya kadar mahâl-i merkumeye cemederek yoklanacaktır namevcutlarının esamileri alınacaktır deyu ferman yazılıp evvelemerde yoklama mahalline karip bir dairelü vezir vesile-i âhar ile tayin ve ikame ettirdikten sonra mütedeyyin ve afif

ve müdekkik ricalden beri yoklamacı tayin olunup ve maiyetine sadık kâtipler tayiniyle birer birer yoklanıp namevcutlarının esamileri zapt ve sereyan eden fesadın def'i esbabı bilmülâhaza istihsal olunarak ve belki yüzme dedikleri kâr hiyanet külliye ref ve çavuşları havnesi taklîl kılınarak müceddeden yarar neferat tertip ve ahar zeyy ve kâra girer ise esamesi ref ve kendüsi ve zabitanı tedip olunacakları şart kılınur bunda dahi ağalardan caize ve ağalar dahi kethüdalardan avaid ve alâ-meratibihim çavuşan ve küttabdan bir şey almamak lâzımdır ki irtikâp erbabına tedip müstemir ola.

Sipah ve Silihdar Ocakları nizamına dairdir

Sipah ve silihdar ocakları muhtel külli nizama muhtaç ise dahi acele buyurulmayıp balâda asker maddesinde tahrir olunduğu vechile yeniçeri ocağı tertip ve münkad yeniçeri tedarik olunduktan sonra mübaşeret buyurulması ve asakir mertebesinin bir faydası dahi tavaif-i askeri dahil-i havze-i itaat etmek hususu olmakla bu surette sipah ve silihdar zabitanı namına olan havene tahrik-i fitneye kudretleri kalmayıp gereği gibi tanzim olunmak emr-i sehl idüğü Sadr-i Rum-ı sabık Abdullah Efendinin balâda mezkûr lâyihasında masturdur.

Sipah ve Silihdar Ocaklarının nizamına dair Muhasabe-i Evvel Hacı İbrahim Efendinin lâyihasıdır.

Muvazzaf askerin bir sınıfı sipah ve silihtar ve bölügât-ı erbaa ocakları olup bunlar süvari olmağa bu ocaklara ârız olan ihtilâlin ekseri beher sene sipah ve silihdar ağalıkları külliye ubudiyet ile tebeddül eylediğinden ve ocaklarda yevmiye bey' ü şırası memnuattan iken bu fesat âdet hükmüne girdiğinden ve ötedenberü madut ve muayyen olan çavuşan ve zabitan ve ketebesini mürur ve kışla kaidesinden çıkıp nice nâ-ehil etrâk ve eşhas birer vechile ocağa duhul ve beş on bozma esamisi tedarikiyle taayyüş eylediklerinden ve ekser bu ocaklarda ağır eşami etbâ' ve hademe ve sair terkeşan yedlerinde olmağa faraza sefer vukuunda veyahut bir mahalle memuriyet iktiza eyledikte o makulelerin birkaç kıst mevaciplerini ocaklısu ahz ile yerlerine yedek tedarik eylediklerinden ve peyderpey vukubulan tevcihatlarına dikkat olunmadığından neşet edip kanun ve kaideleri külliye mahvölmağa nizâm-ı halleri tedricî vakte tevakkuf edip evvelâ bu ocaklarda birer sadık ve müstakim sipah ve silihdar ağası ve kezalik fenn-i kitabette mahir ve sahib-i dirayet birer kimesne sipah ve silihtar kâtibi nasp ile birkaç sene müstemir olarak ocak nizamı kendülerden matlûp olunup anlar dahi vukufu olanlar ile müzakere ederek suret-i nizâm-ı hallerini arz eylemek ve bu ocaklardan çavuşan ve zabitan ocaklarında ve ketebe namına olan kimesmelerin fil-asl aded-i muayyenleri her ne ise ol rüt-beye tenzil olunup ziyade olmamak ve tâbiri fil-asl ne sebebe mebnî olunmuş olduğu malûm olmağla ancak tevcihatlarında iktiza eden ta-

sarruf mülâhaza olunarak icra olunmak ile tedricî matlûp olan nizama muvaffak olmak tasavvur olunur.

Sipah ve Silâhdar ocakları nizamına dair halâ Tezkire-i Evvel Firdevsî Efen-dinin lâyihasıdır.

Sipah ve Silihdar ve bölügât-ı erbaa ocaklarının mevcudu bilinip mahlulâtı ketmolunmamak için neferatın isim ve şöretleri ve vilâyetleri ve sakin oldukları şehir ve mahalleleri bilinmek ve yeniçeri ocağının orta defterleri misillü orta kâtipleri defterlerine şöretleri tastir ve birer şöret defteri süvari mukabelesine verilip hıfzolunmak ile fima-ba'd mevcudu bilinip ve mahlulâtı ketmolunmayıp yevmen feyevmen tabiatıyla tenezzül kabul edeceği ve bu maddelerde dahi süvari ocaklarının tekaütlerine ziyade ihtimam lâzımdır zira bir tekaüt esami birkaç sene zarfında üç beş kimesneye geçtiği yine ocaklusuna ve sair erbab-ı vukuftan istima' olunmuştur Bu husus dahi bir nizama raptolunmağa tevakkuf eder.

Sipah ve Silâhdar ocakları nizamına dair Tezkire-i Evvel-i sabık Enverî Efen-dinin lâyihasıdır.

Sipah ve silihdar ocaklarında olan neferatın fil-asl ibtidaları ellerinde imiş beher alûfe hurucunda yirmi bin âdemden mütecaviz eşhas alûfe ahziyün Âsitane'ye tecemmu ederler imiş. Alûfelerin alup gidinceye kadar hayli fazahat ederler imiş def-i mazarratları zımında her bölüğüne neferatının iptidaları çavuşlarına verilmesi ve alûfeleri hurucunda çavuşları ellerinde olan iptidalar göre alûfelerini kaldırıp vilâyetlerine isal ile umumem neferatın Asitaneye gelmemesi rey olunmuş bu tarikle esamiler tobralara girmiş ve giderek yeri kuvvet oldukça çavuşlar esamisini çaldırmayıp alûfesin hayatta gibi ahz eder olduğu şayi olmuş her kim fevt olduğun haber verirse esamisinin nisfı kendüsine verilmesiyle Beytûmal sıyaneti tedbir olunmuş, bu sebepten esamileri ehle verilmeye başlamış; zira bir mahlûl haber veren esamiye müstahik olamaz. Giderek çavuşlar mahlûllerin birer ikişer akça zamlı ve bölüğüne tağyir ile ketme başlayıp bu suretle mahlûlleri bulunamadığından Beytûmalî sıyanete o misillü sahib-i tobra zabıtlar vefatında tobraları ağaları tarafından zaptolunup her kaç iptida tobrası derununda var ise mahlûl var yok her iptidaya mîrî için iki akça verilüp âhara verilmeğe başladı ba'dehu ocak ağaları ikişer akça temenni zammedüp her vefat edenin tobrasında zuhur eden esamiye dörder akça miktarı caize ve mîrî namiyle satılmaya başladı ve bu suretle esami tobrası anlar verdiği akçayı çıkarmaksızın medyunen fevt olup ocaklarına bir nevi dahi zaaf geldi ve verdiği akçayı alûfe çıktıkta tobrada olan sair neferatın alûfelerinden tobra sahibi olanlar almağa başlayıp esamisi tobrada olan neferat eline bir şey girmez oldu ve girer ise dahi şey'i kalil girip bu sebepten neferat sefere gelmez oldular bunların nizamları tedricle mümkün görünür; lâkin hasb-el-iktiza ağaları bilâ-cünha tebeddül ve tağyir olunmasa çok faide olur zannolunur zira tebdil ol-

dukça caize alınup bu ise beher hal alüfeden çıkar ve masarif-i saireleri bunun gibidir ve fimaba'd tobra sahiplerinden vefat edenlerin tobraları zaptoluna. İçinde olan esamilerden sahibisi yani ismi kendü ismine mutabık olanları okunan sahiplerine verilüp ve ismi ismine mutabık olmayarak esami masraflarının esamilerinden on akça da bir veyahut iki akçası hazîne-mande olunarak asıl ismine tashih ve müceddet senedi yedine verilüp bilâsahip kalanları hazîne-mande olursa tedricle beş on senede aslâ inkisar alınmıyarak belki dua alınarak nizam-ı kadimine girmeye başlayıp giderek evvelki kuvvetin bulur zannolunur. Def'aten nizamı asîr, belki bedduayı muciptir.

Humbaracı ve lâğımçı ocakları nizamına dair sadr-ı sabık Yusuf Paşanın lâyihasıdır.

El-yevm lâğımçı ve humbaracı namına olan neferat fünün-ı humbara ve lâğımdan bihaber olanların üzerlerinde senevî üçer beşer onar onikişer akçaya değin hasıl olur zemaet ve tımarlar olup tasarrufları telef kabilinden olmağla ledel-ımtihan istihkakları nümeyan olan neferat üzerlerinde ipka olunup fenn-i mezburdan gafil olanların zeamet ve tımarları refolunup müceddet ayruca muharrer ihtira' olunacak humbaracı ve lâğımçıya münasip vechile verilmek için üzerlerinden refolunan zeamet ve tımarlar verilmek alüfeler mukabili canib-i mîriden zaptolunması ve eshab-ı istihkak üzerinpe ipka olunan zeamet ve tımar mahlûl oldukça evlâdına veyahut ehara tevcih olunmayıp kezalik canib-i mîriden zaptolunması ve alüfeler verildikten sonra fazlası olur ise sair masarif-i harbiye için başkaca hafzoluna.

Humbaracı ve lâğımçı ocakları nizamına dair sabıka Sadr-ı Rûm Abdullah Efendinin lâyihasıdır.

Humbaracı lâğımçı ocakları metrûk ve mensî kalıp muhafaza bu kadar külliyyetlü tımar ve zeametlere humbaracı ve lâğımçı namiyle ekser Rumelide ve Anadolu'da bir alay şahas bihude mütasarrıf olup eyyam-ı cenk ve esnay-ı muharebe humbaracı ve lâğımçı ve metrisçi bulunmamağla humbaracı ve lâğımçı başılara müvekkeden emir buyurulup her mahalde zaim ve tımarlı vesair hambaracı ve lâğımçı var ise kuyudat mucebince cümlesi getirtilüp Kadıköyü vesair münasip mevzilerde birer mahall-i mahsus peyda ve hambaracılıka fenni ve lâğımçılık tarîkini alâ vech-il-ıhtimam talim ve taallüme iptidar eyleyip esbab-ı zeamet ve tımandan gelmiyenlerin tımar ve zeametleri hassa çalınup iradatiyle müceddeden neferat tahrir ve idare olunmak misillü tedbire teşebbüs olunmak muktazi olup zira keferenin medar-ı kuvveti top ve humbara olduğu tertib-i hurupta fenni hendesi üzere metris kazup lâğım aldığı cümlelerin malûmu olup bu tarafta zuhur eden hezimet ve perişanlığın sebeb-i zâhîrisi keferenin ateşbazlığı olduğu gün gibi cümle indinde zâhir ve âşikârdır.

Humbaracı ve lâğımçı ocakları nizamına

Lâğımçı ve humbaracı ocakları topçu ocağına ilhak olunup Sa'd-abad'da talim ve taallüm ile fenninde ibraz-ı meharet edenlere doksan

dair Defterdar
Şerif Efendinin
lâyhasıdır.

dokuzar akça verilip zeameti ve tımarları mahlûl oldukça havass-ı hümayuna zaptoluna ve yüz pare humbaranın ellışer neferden beş bin nefer humbaracısı ola ve fenninde mahir lâğımcı beş yüz nefer olsa kifayet etmekle ziyadeye ruhsat verilmeye ve zikrolunan humbaracı neferatı humbaraya mensup olduğu kalyonlara tesmiye olunduğu gibi humbaralara dahi birer isim tesmiye ve üzerlerine tahrir olunup falan hambara gelsün denilse behemhal yüz yahut elli nefer humbaracısı daha gelmek tabiat-ı saniye gibi ola ve maâz-Allâhu taalâ bir mahalde bir humbara kalmak lâzım gelse neferatı ocaktan tard ve yevmiyeleri derakab hazîne-mande olunup bir ocağa ve daireye kabul olunmuş halk beyninde rüsvay ve bednam kılınalar tahiren fi 4 B. 217 (4 Receb 1217 = 31. X. 1802)

Bâ-emr-i âli memur olan zevattan (برنتانو) nam Fransız tarafından umûr-u harbiyeye dair bazı mülâhazat ve mütalâatı havi takdim eylediği verakın tercümesidir.

Devlet-i Aliyye tarafından umûr-u harbiye daire hidematına tayin olunan França oficiyelerinin ihtimam ve gayretleri devleteynin meram ve dilhahı üzere bir netice-i hayriyeyi müntic olmaması zirde tafsil olunan esbaba mebnidir iptida hudud-ı Devlet Aliyyeyi a'danın kas du hiyanetlerinden sıyanet zımnında ehem olan tedabir-i harbiyeye ve kavaid-i külliyyenin icrasında ihmal ve müsameha olunduğu zâhirdir. Saniyen tertip olunan tedarükât ve tedabir-i harbiyenin bazısında ihmal-i tam olunmağla biribirlerine adem-i mütabekat hasebiyle memûl olunan semere husulüne yer olamadı. Salisen tertip ve mülâhaza olunan tedabirin ekseriya kavaid-i külliyyeye nef' ü zararını bilâ-mülâhaza semere-i haliyelerine iktifa ile icra ve ispata mübaderet olundu. Rabian maiyyetlerin menafi-i mahsusaları ve tama-i hâmları ve iptalini memûl eden muharriklerin nifak ve fesatları ve nisfının adem-i gayret ve hamiyetlerinden neşet eden mevaniin def'i ile vesail-i lâzimenin takviye ve tehiyelerine lâyıki üzere ihtimam olunmadı.

Bu dahi bazı
umur-u harbi-
yeye dair mes-
furundur.

Ba'd-ez-in künh-i umûr-u harbiyede bu güne ihmal ve müsamahanadan lâzımgelen mazarrat-ı mütenevviayı defetmek hususuna devlet-i ebed-müddetin irade-i aliyyesi taallûk ederse esas-ı maslâhat olmak üzere muhafaza-i umûr-ı mülkiyeye dair bazı kavaid-i külliyyede tarafeynden ittifak ve muvafakat lâzime-i haldendir ve mevadd-ı mezkûrenin temşiyyetine memur olacak zevat bu dâileriyle bile gâh u bî-gâh topçu başı kârhanelerine ve mühendishane ve sür'atçiler talimgâhları kemal-i taharri ve dikkatle teftiş ve tefehhus olunduktan sonra rûnûma olan bazı mehazirin ref' ve tashiinde istihsan olunan a'mâlin ta'cil ve tenkidinde memurların murahhas olmaları ehemmi mühimmatdandır.

Bu dahi muhafaza-i mülkiyeye dair mesfurundur.

Kavaid-i külliye-i muhafaza-i sügur ve memlekette murad-ı halisane Devlet-i Aliyye alehtlak vech-i hasen üzere umûr-ı mülkiyesini tanzim ve tesviye eyliye ki a'dası tarafından istilâ esnasında def'-i mazarrat veyahut istishab olduğu esnada hod-be-hod bilâ havf ve haşyet muharebeye mübaderet kesb-i iktidar ü müknet eylemek derecesine reside oluna husus-ı mezkûr için mükemmel esliha tertibiyle asakiri talim ve sür'at topları ve topçuları tevfir ve tanzim ve kıâl ve bika' ve sügur ve hududu Avrupa kavaidi üzere tahkime ve zabitan ve seraskeranın fenn-i muharebede kesb-i tefennün eylemelerine mevkuf idüğü meczumdur.

Bu dahi bazı mülâhazat zımında mesfurundur.

Bu surette def ve tashihi elzem olup müddet-i vefreye muhtaç olan mehâzîrin şimdiden indifamı akdem-i âmal edinip hîn-i seferde dahi mühlet ile def'i memûl mazarrat ve mahzuratı tehir ederek mesalih-i hayriyeyi bir netice-i hayriyeye isal zımında bezl-i nakdine-i gayret ve hamiyet levazım-ı maslahattır.

Bu dahi memuriyeti havi mesfurundur.

Françe devleti tarafından bu havaliye memuriyetimin muktazası üzere evvelâ hudud-ı devlette vâki sügur ve kılâm tahassun ve istihkâmı zımında tedabir-i lâyikayı ifade, saniyen kavaid-i muharebe üzere asakir-i islâmiyenin a'daye mukabele zımında muhtaç oldukları bazı kavanin ve kavait irae olunarak fakat yeniçerinin melûf oldukları tüfekleri ref'iyle Avrupa da müstamel olan tüfekleri istimale kesb-i itiyat ve itilâf ettirmeye memur olduğum ecilden iki seneden beru kemal-i dikkat ve basiret ile nef' ü darrını ba'd-el-müvazene muhafaza-i hududa dair evvelki maddenin mülhakatından olan bazı ilcaâtına mebni mülâhazatım milâd-ı İsa'nın bin yedi yüz seksen dört senesi kânunuevvelin on dördüncü ve yirmi birinci günü tarihiyle ve bin yedi yüz seksen beş senesi martının üçüncü ve yirmi birinci günü tarihiyle takdim olunan evrak-ı âcizanemde tafsil olundu ve alehtlak cemî'-i sügur ve hududun istihkâmına dair mütalâat-ı âcizanemi tafsil bir risale iki üç mah zarfında tamamen tekmil olunur. El'an yalnız Tuna ve Turla havalisi ve Varna canibinin istihkâm ve muhafazası maddesi tekmil olundu cemî'-i asakir tüfenklerinin tağyirini münasip görmem. Zira Şeşhanelerin menzil-i baîdeye isabetini müşahede ettiğimden metris altında muharebede faidesi müsellemdir. (1802)

BİTTİ